

JUGUEM COM JUGAVEN

LES NENES
I ELS NENS
DE TÀRRACO

XII JORNADA D'APRENENTATGE ACTIU

20 DE MAIG DE 2010 A 2/4 DE 10 DEL MATÍ AL CAMP DE MART DE TARRAGONA

ORGANITZA:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

COL·LABOREN:

MUSEU D'HISTÒRIA
DE TARRAGONA

DIBUIX D'UNA CIUTAT ROMANA.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES.

Autors: Núria Montardit Bofarull
Inma Ruiz Román
Marta Segura Pont
Jordi Tortosa Giménez
M. Joana Virgili Gasol

MATERIAL INFORMATIU

Aquest dibuix representa una ciutat ideal romana amb molts elements de l'urbanisme característic del moment, que ens poden servir per comprendre millor Tàrraco. Ens permet, a més de realitzar el joc proposat per tal d'estimular l'observació, treballar diferents aspectes de la vida diària, com per exemple:

1. Els usos de l'aigua

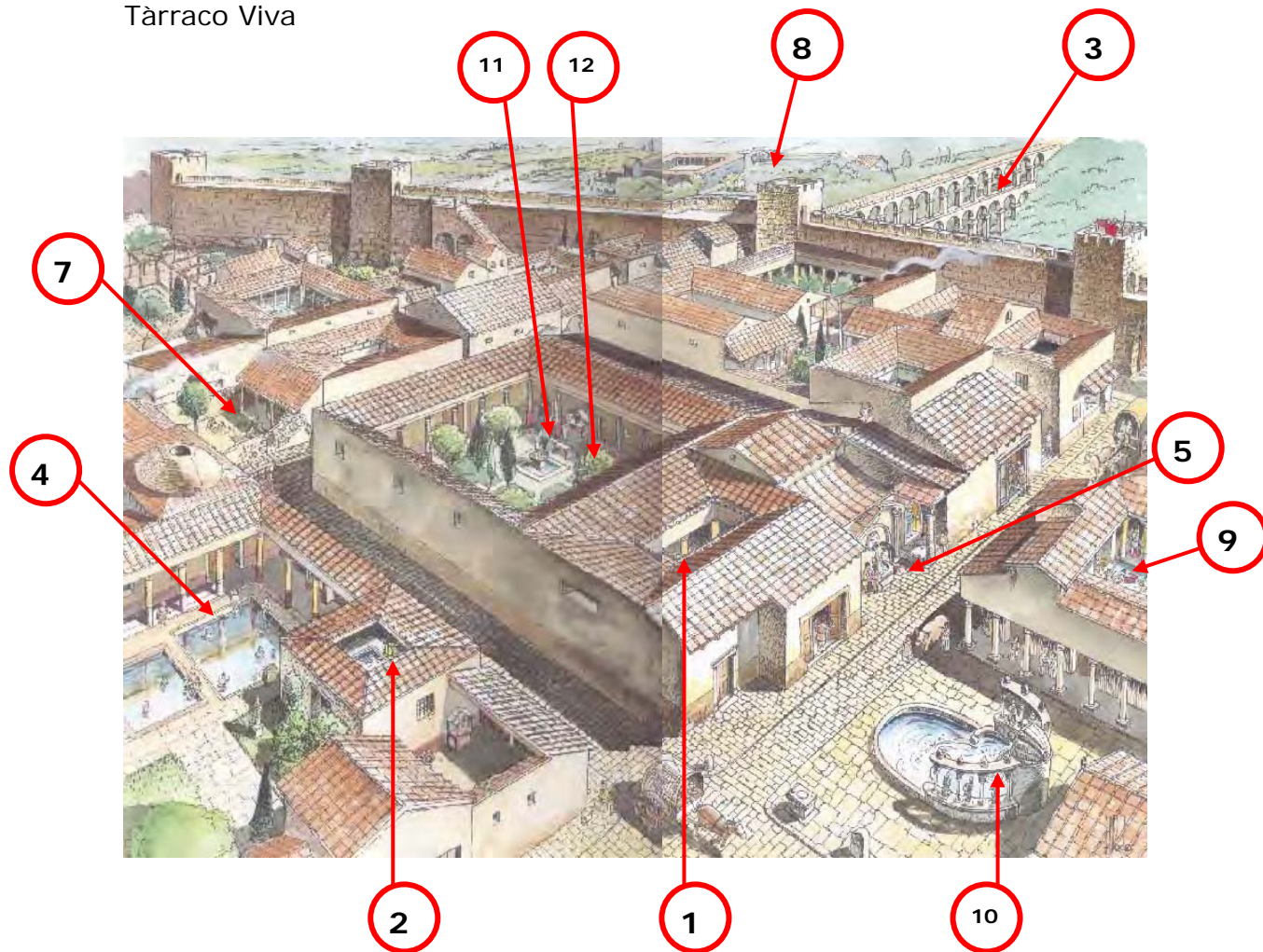
Els alumnes han de buscar i interrelacionar els diferents edificis i els elements vinculats amb la recepció, el transport i els usos de l'aigua (vegeu la imatge de la pàg. 3):

- ✓ **La recepció:** les teulades inclinades de l'*impluvium* (1) (a quatre vessants, dels patis) per a la recollida de l'aigua a través de les basses, les cisternes i els pous (2).
- ✓ **El transport:** l'aqüeducte (3) i la xarxa de canalitzacions.
- ✓ **Els usos:**
 - **Higiènic i de salut:** els banys a les termes (4), les fonts públiques per a l'ús de boca (5) i els pous domèstics, per a les necessitats familiars de netejar, cuinar i beure (2).
 - **Professionals:** la indústria de ceràmica (7), les tasques agrícoles (8) i la tintoreria, per a rentar i tintar la roba (9).
 - **Decoratius:** la font ornamental (10), els sortidors domèstics (11) i el reg dels jardins (12).

Així mateix, els alumnes poden distingir-ne els bàsics, que s'haurien de mantenir en cas de sequera, dels secundaris, que serien els que es tallarien en primer lloc:

- ✓ **Els bàsics:** l'aigua de les fonts públiques, el manteniment de serveis professionals i els agraris.
- ✓ **Els secundaris:** els banys, els jardins i les fonts ornamentals.

Cal observar que l'aqüeducte recull l'aigua d'un riu o una font a uns quants quilòmetres de la ciutat i es transporta mitjançant una conducció amb un lleuger pendent. Aquest tram visible és aeri, sobre arcs, pel desnivell que presenta degut al turó proper. L'*specum*, la canalització, va cobert per evitar-ne l'evaporació i la brutícia. Travessa la muralla per arribar a un *castellum*, on se'n feia el filtratge i la distribució de l'aigua cap als edificis urbans.

2. La identificació d'edificis urbans

En aquest cas els alumnes hauran d'identificar tots els edificis que apareixen a la imatge, contextualitzar-los i donar-los una funció (vegeu la pàg. 4):

✓ **Termes (1):** es veu la *natatio* (1a) (les dues piscines fredes a l'aire lliure, amb gent submergida i altres amb la tovallola), envoltada per columnes, i la cúpula del *laconicum* (1b) (una sauna amb l'obertura circular superior per mantenir-ne la temperatura (uns 55°) i una humitat (del 85%) constants, ja que es podia tancar o obrir) i el jardí emprat com la palestra (1c) (espai per a fer-hi gimnàstica i esport).

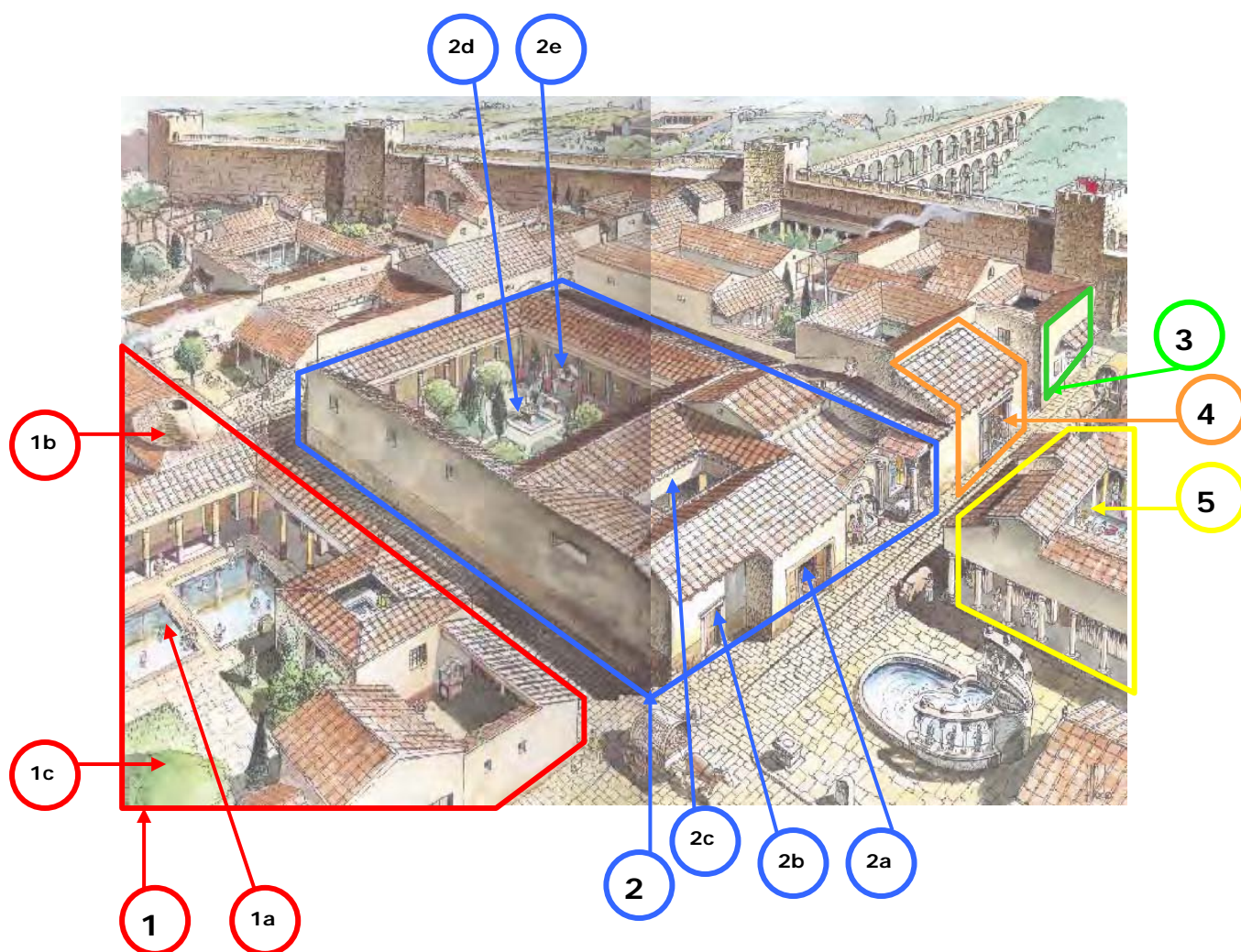
✓ **Domus (2):** casa unifamiliar per a la gent rica. La façana presenta dues parts: la que sobresurt devia ser una botiga (2a) i l'altra la porta d'accés a la casa (2b) (*fauces*). Observarem que hi ha poques obertures externes, per tal d'evitar el xafardeig dels veïns i el soroll del carrer. La casa es recull al voltant dels patis. El primer, després de la porta, és l'*atrium* (2c), pati rectangular amb les teulades inclinades cap a l'interior sobre columnes, per captar l'aigua a la basseta central, a l'entorn del qual hi havia els dormitoris, així com el despatx del senyor. Més endarrere s'obria el peristil (2d), el jardí,

sobre columnes, que s'emprava per relaxar-se i sopar-hi a l'estiu. S'hi veu un larari (2e), l'altar per celebrar la família plegada les cerimònies religioses diàries.

✓ **Taberna (3)**, botiga romana que donava al carrer, tancada per porticons mòbils de fusta. Sovint la part del darrera servia com a taller i el pis del damunt era on vivien els propietaris.

✓ **Thermopolium (4)**, bar-restaurant romà de menjars ràpids, lliurats darrera d'un mostrador amb gerres integrades, on es guardaven les sopes i els llegums calents que servien als clients. Podien tenir unes tauletes on preniën els aliments preparats.

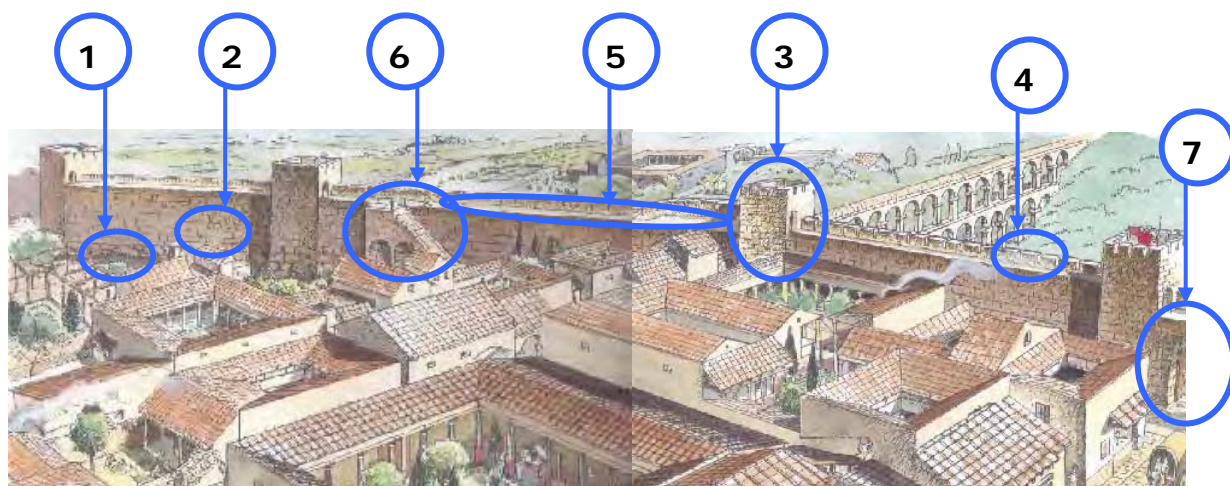
✓ **Tintoreria, fullonica (5)**: edifici amb basses per rentar i tintar la roba, on els bataners l'estovaven amb els peus.

3. La muralla

La **muralla** presenta una base ciclòpia de **megalits** (1) no desbastats (unes pedres molt grans), i al damunt els **carreus** (2) (unes pedres quadrangulars), col·locades de manera isòdoma, és a dir, desplaçades per obtenir una millor estabilitat i fortalesa. A trams regulars, les **torres** (3) quadrangulars la seccionaven, que servien per guardar les armes, les provisions i l'aigua. Tenien una porta que donava al pas de ronda. El terrat servia t'atalaia de vigilància. Estaven protegides pels **merlets** (4) (uns escuts petris de protecció per als soldats), que també remataven els murs.

El **pas de ronda** (5) permetia precisament, fer la ronda del recinte que travessava també les torres i, per tant, recórrer tot el recinte. Una **rampa** (6) possibilitava l'accés del personal i de la vigilància bèl·lica. Una gran **porta** (7) seccionava l'obertura de la muralla que conduïa la via fins a l'interior de la ciutat, formant un dels eixos més valuosos de l'urbs.

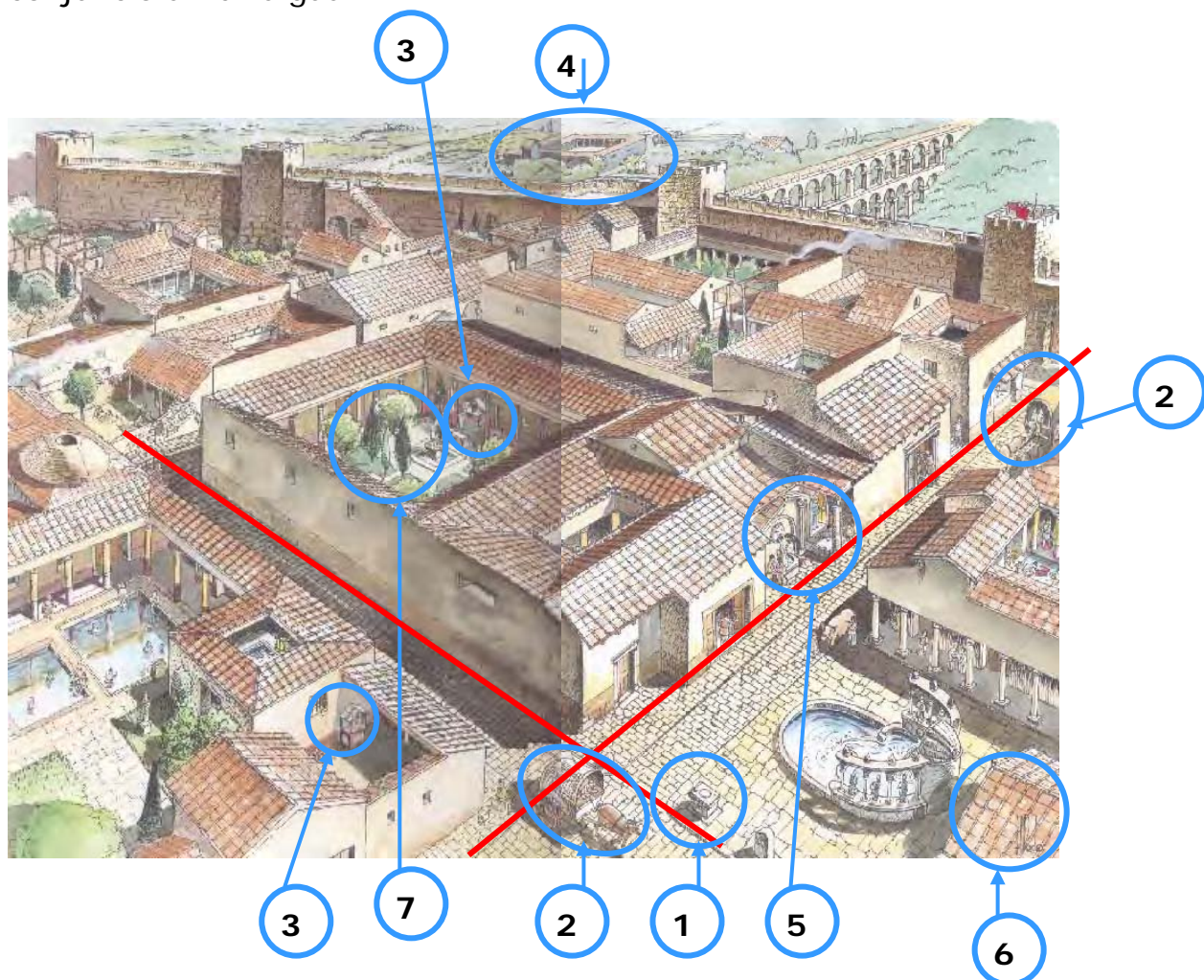

4. La vida en una ciutat romana

Ens permetrà la identificació d'escenes diverses localitzades a la imatge. Cal fixar-se també en l'estructura urbanística, basada en el sistema ortogonal, de carrers rectes i perpendiculars (marcats en vermell) més o menys amples, segons la seva importància. A més podem observar:

- ✓ **Un altar** per als sacrificis (1), a la plaça, sempre davant d'un temple.
- ✓ **Els sistemes de transport:** els carros (2) de 2 o 4 rodes estirats per bous, mules o ases.
- ✓ **Els lararis** (3), un templet domèstic on fer les ofrenes diàries als déus de la família.
- ✓ **Les vil·les** (4) fora muralla, dedicades a l'explotació agrària.
- ✓ **La font pública** (5) on agafar l'aigua potable necessària per a les cases, ja que només els molt rics tenien aigua corrent.

- ✓ **Les teules romanes (6)**, formades per una peça plana (*imbrex*) amb dues parts elevades als extrems i una altra peça arrodonida (*tegulae*) que se situa al damunt de les anteriors. Per tapar els forats frontals es col·locaven les *antefixae* decorades, com a topalls.
- ✓ **Unes importants zones enjardinades (7)** com espais de descans en conjunció amb l'aigua.

Orientacions:

Podem usar el dibuix com a element motivador i d'anàlisi de diferents aspectes sobre les ciutats romanes i la seva vida quotidiana de diverses maneres:

1. Dividim la classe en quatre grups, cadascun dels quals treballa un dels ítems proposats. Un cop acabada la feina es fa una posada en comú. Si l'escanegem, cada grup marcarà a la imatge projectada allò que ha anat identificant per a mostrar-ho a la resta de la classe.
2. Realitzem un o els quatre temes de manera conjunta i ordenada.

Lògicament, aquesta proposta didàctica s'adequarà al nivell concret dels nostres alumnes, en què podrem suprimir tots aquells apartats que creguem excessivament complicats per a ells. En cap cas, aquesta activitat semblarà un examen.

ACTIVITATS

Aquest dibuix representa una ciutat ideal romana amb molts elements de l'urbanisme característic del moment, que ens poden servir per comprendre millor Tàrraco.

1. Els usos de l'aigua

1. Els romans construïen les cases amb quatre teulades inclinades cap a la part interior per poder **recollir** l'aigua de la pluja. Busca al dibuix aquestes teulades, bassetes i pous i marca'ls al dibuix amb una **R** o amb un color vermell.
2. Busca un aqüeducte, una canalització que servia per portar l'aigua a la ciutat. Ara fes el mateix amb tot allò que faci referència al **transport** de l'aigua i marca-ho al dibuix amb una **T** o amb un color blau.
3. Mira el dibuix i pensa per a què devien fer servir l'aigua els romans. Identifica tot allò que mostri els **usos de l'aigua** i marca-ho al dibuix amb una **H**, per als higiènics, **P**, per als professionals, i **O**, per als ornamentals, o en verd, groc i taronja, respectivament.
4. Completa aquest esquema:

L'AIGUA	ELEMENTS/EDIFICIS	
Recepció o recollida de l'aigua		
Transport		
Usos	Higiènics	
	Professionals	
	Ornamentals o decoratius	

5. Explica que és (per a què serveix):

- ✓ Un aqüeducte
- ✓ Una font
- ✓ Un pou
- ✓ Unes termes

ACTIVITATS

Aquest dibuix representa una ciutat ideal romana amb molts elements de l'urbanisme característic del moment, que ens poden servir per comprendre millor Tàrraco.

2. Identificació d'edificis urbans

1. Mira el dibuix i marca-hi: l'edifici de les termes o banys, en blau; una *domus* (una casa), en verd; una *taberna* o botiga, en groc i una tintoreria en vermell.
2. Veig, veig! a veure si sou capaços de trobar en el dibuix:
 - a. **Natatio**, una piscina d'aigua freda descoberta.
 - b. **Peristil**, el jardí d'una casa.
 - c. **Atri**, un pati obert entorn al qual es disposen les habitacions.
 - d. **Sauna**, l'espai d'unes termes on es suava molt per les altes temperatures.
 - e. **Taberna**, la botiga arran de carrer on es feien, s'exposaven i es venien els productes.

3. Escribeu aquestes parts sobre el dibuix, allí on correspongui:

Natatio, sauna, pou, porta d'accés de la casa (fauces), atri, peristil, larari (altar de la casa), columna

4. Completa aquestes frases:

- ✓ A les termes veig gent
-
- ✓ Al peristil hi ha
-
- ✓ A la tintoreria veig homes
-
- ✓ Les portes de tancament de les botigues eren
-
- ✓ Què es podia vendre en una botiga romana?
-
- ✓ Les finestres de les cases eren
-

ACTIVITATS

Aquest dibuix representa una ciutat ideal romana amb molts elements de l'urbanisme característic del moment, que ens poden servir per comprendre millor Tàrraco.

3. La muralla

1. Mira el dibuix i marca-hi la muralla.

2. Assenyala-hi:

- ✓ Les torres.
- ✓ El pas de ronda (camí que recorria tota la muralla per la part superior).
- ✓ La porta des de la torre al pas de ronda.
- ✓ Els merlets (peces de pedra amb forma dentada a la part superior de les muralles).
- ✓ La rampa.
- ✓ La porta d'accés a la ciutat.

3. Encercla les paraules correctes d'aquestes frases:

- ✓ Les torres eren **quadrangulars/circulars**.
- ✓ La muralla estava formada per unes pedres **petites/grans** en la part baixa (megàlits).
- ✓ Al damunt hi havia unes altres pedres més **grans/petites** (carreus).
- ✓ Els merlets tenien una forma **rectangular/triangular**.

4. Pensa i marca:

4.1. Per a què servien les torres?

- ✓ Per vigilar, desarmar l'armament, descansar els soldats, guardar aigua, amagar-se els soldats.
- ✓ Per refugiar-se els ferits.

4.2. Què devien pujar per la rampa?

- ✓ Les màquines de guerra.
- ✓ Els soldats.
- ✓ Les armes.
- ✓ Els bous.

4.3. Per a què creus que devia servir el pas de ronda?

4.4. Actualment, les ciutats tenen muralles?

ACTIVITATS

Aquest dibuix representa una ciutat ideal romana amb molts elements de l'urbanisme característic del moment, que ens poden servir per comprendre millor Tàrraco.

4. La vida en una ciutat romana

1. Mira el dibuix i marca-hi els carrers principals.
2. Assenyala els adjectius que defineixen millor com serien els carrers:

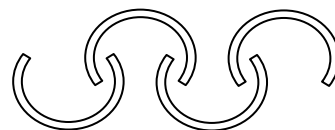
Rectes, torts, amples, estrets, irregulars, perpendiculars, pavimentats, sorollosos, bruts, tranquils, nets.

3. Assenyala aquests elements al dibuix:

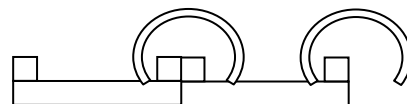
Ara (altar al carrer), carro de dues rodes, larari (altar a les cases), camp, fonts, jardins, cases fora muralla.

4. Com eren les teules romanes? Marca la resposta correcta.

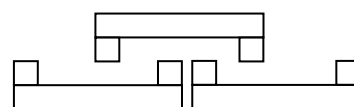
✓ Peces de ceràmica semicirculars i encavalcades

✓ Una teula plana amb els dos extrems verticals, tapats per una teula semicircular, totes de ceràmica.

✓ Dues peces planes girades, de ceràmica

5. Busca un jardí amb:

- ✓ Un pou
 - ✓ Una font
 - ✓ Uns xiprers
 - ✓ Plantes emparrades
 - ✓ Un altar
 - ✓ Una estàtua
- I marca'ls al dibuix.

6. Quins altres elements et criden l'atenció?